

KS. MAREK T. ZAHAJKIEWICZ
Lublin

ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ PROF. DR. HAB. HENRYKA DAMIANA WOJTYSKI CP

1. CURRICULUM VITAE

Ks. Prof. Dr Hab. Henryk Damian Wojtyska urodził się 13 V 1933 r. w Regiminie k. Ciechanowa w rodzinie inteligenckiej. W r. 1941 Jego rodzina została zmuszona przez okupanta niemieckiego do zmiany zamieszkania. Nowym miejscem pobytu stała się Rawa Mazowiecka, gdzie Henryk Damian ukończył szkołę podstawową i średnią. Zafascynowany duchowością pasjonistów i osobą o. Jana Wszędyrównego wstąpił w r. 1950 do tegoż zgromadzenia. W latach 1952-1957 odbył studia seminaryjne u pasjonistów w Przasnyszu i 2 II 1957 r. przyjął święcenia kapłańskie. Władze zakonne wysłały Go do Rzymu na dalsze studia specjalistyczne w zakresie historii Kościoła. Rozpoczął je jesienią r. 1958 na Wydziale Historii Kościoła w Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. Studia uwieńczył doktoratem z historii uzyskanym w r. 1962 na podstawie rozprawy pt. *Cardinal Hosius Legate to the Council of Trente* (druk pracy Rzym 1967). Nostryfikacja doktoratu została przeprowadzona w ATK w Warszawie w późniejszym terminie. Po powrocie do kraju wykładał w latach 1962-1966 historię Kościoła, archeologię oraz języki: łaciński i angielski w Wyższym Seminarium Duchownym Pasjonistów w Przasnyszu. W styczniu 1967 r. został powołany przez centralne władze swojego zgromadzenia do międzynarodowej komisji ekspertów zajmujących się w Rzymie soborową odnową pasjonistów. W takiej też roli uczestniczył w r. 1968 w kapitule generalnej. W tym też czasie otrzymał propozycję wykładania historii Kościoła w międzyzakonnym studium w USA (Chicago). Propozycja ta nie uzyskała akceptacji władz własnego zgromadzenia i w 1968 r. powrócił do Polski. W roku akademickim 1968/1969 ponownie

wykładał historię Kościoła w seminarium w Przasnyszu. Również w tym czasie pracował w duszpasterstwie i głosił rekolekcje. W lipcu 1969 r. otrzymał od ks. prof. M. Rechowicza propozycję pracy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W październiku tegoż roku został zatrudniony na stanowisku starszego asystenta w Międzywydziałowym Zakładzie Historii Kultury w Średniowieczu KUL i rozpoczął równocześnie pracę w Międzywydziałowym Zakładzie Leksykograficznym opracowującym *Encyklopedię Katolicką*. W 1972 r. został adiunktem i przeniesiono Go do Katedry Historii Kościoła w Średniowieczu w Instytucie Historii Kościoła. Habilitacja odbyła się 24 V 1975 r. na podstawie dorobku naukowego i rozprawy pt. *Papiestwo–Polska. 1548-1563. Dyplomacja* (druk – Lublin 1977). W r. 1976 został powołany na stanowisko docenta w Katedrze Dziejów Teologii. Od tego roku był również kierownikiem tej katedry. W semestrze zimowym na przełomie lat 1980/1981 przebywał w Kanadzie jako *visiting professor*, gdzie wykładał historię Kościoła polskiego w Newman College w Edmontonie. W r. 1984, za pozwoleniem władz KUL, nawiązał współpracę z Polskim Instytutem Historycznym w Rzymie (finansowanym przez Fundację Lanckorońskich). W październiku 1987 r. objął w tym Instytucie funkcję wiceprezesa odpowiedzialnego za prace badawcze i wydawnicze. W r. 1986 został profesorem nadzwyczajnym. W czasie pracy w Rzymie początkowo dojeżdżał z wykładami do Lublina, a później nastąpiła kilkuletnia przerwa w zajęciach dydaktycznych.

Kreśląc życiorys Księdza Profesora, nie można pominąć ważnej sprawy, jaką jest realizacja Jego powołania zakonnego. Zawsze utrzymywał ścisły kontakt ze swoim zgromadzeniem. Były to nie tylko kilkuletnie wykłady w seminarium pasjonistów czy ścisły związek z kurią generalną w Rzymie, kiedy przebywał w tym mieście w celach naukowych. W domu generalnym obok prac naukowych spełniał różne funkcje i prace zakonne. W czasie pracy w KUL był przez kilka kadencji radcą prowincji polskiej pasjonistów odpowiedzialnym za wychowanie i studia. Trzy razy był delegatem prowincji na kapituły generalne w Rzymie. W latach osiemdziesiątych miał nawet propozycję objęcia urzędu radnego generalnego dla Europy Północnej i Środkowej. Jednak unikał proponowanych urzędów, ale nie zawsze się to udawało. Mianowicie, kiedy na własne żądanie powrócił do Polski w r. 1994, nie zdołał obronić się przed nowymi obowiązkami. Przełożony generalny pasjonistów wystawił w tym roku kandydaturę Księdza Profesora na prowincjała polskiej prowincji pasjonistów. Wyboru dokonano i urząd prowincjała pełnił w latach 1994-1998.

W r. 1995 ponownie podjął wykłady z dziejów teologii w Instytucie Historii Kościoła KUL. Wiosną r. 1998 otrzymał stanowisko profesora zwyczajnego

go. Po zakończeniu piastowania urzędu prowincjała zamieszkał w klasztorze pasjonistów w Przasnyszu.

2. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-DYDAKTYCZNA

a) *Dobre przygotowanie do pracy naukowej*

Na działalność naukową wpływ wywiera wiele czynników. Można między innymi wymienić osobiste predyspozycje w tym kierunku, środowisko naukowe, w którym przebywamy, osobiste kontakty z wybitnymi ludźmi, a głównie pracowitość i stała chęć poszerzenia własnych horyzontów umysłowych. Właśnie w wypadku Ks. Prof. Wojtyski powyższe czynniki wpłynęły na uformowanie dobrej podstawy do pracy naukowej w dziedzinie historii Kościoła. Jego pierwszy pobyt w Rzymie, na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, stworzył możliwość zdobycia dogłębnej wiedzy historycznej w renomowanym ośrodku naukowym. Tam nawiązał wiele kontaktów z osobami z różnych krajów. W czasie kwerendy do rozprawy doktorskiej zapoznał się z archiwami Watykanu i Wiednia, a to poszerzyło Jego wiadomości źródłoznawcze. Późniejsze pobyty w Rzymie, a szczególnie praca w Polskim Instytucie Historycznym pozwoliły na dalsze pogłębienie znajomości Archiwum Watykańskiego oraz Biblioteki Watykańskiej. Podobnie zapoznał się z innymi archiwami i bibliotekami włoskimi (Rzym, Neapol, Mediolan, Imola, L'Aquila, Cesena, Bolonia, Turyn, Rimini, Florencja, Wenecja), niemieckimi (Berlin, Monachium, Gotha) i hiszpańskimi (Simancas, Toledo). Należy również wspomnieć o dobrym opanowaniu języków zachodnich, a głównie włoskiego i angielskiego. To wszystko znalazło później odbicie w Jego publikacjach. Właśnie spora część Jego twórczości naukowej ukazała się w językach obcych. To z kolei wydaje się czymś istotnym w propagowaniu i rozszerzeniu grona odbiorców zarówno samej historii Polski, jak i osiągnięć badawczych nad dziejami Kościoła. Publikacje Księdza Profesora zostały oparte na solidnej bazie źródłowej, a to jest wynik osobistej pracy w archiwach.

b) *Kierunki badań naukowych*

Już w czasie studiów rzymskich zwrócono uwagę na Ks. Henryka Wojtyskę, a między innymi na Jego pracę w archiwach. Do osób Jemu życzliwych należeli między innymi historycy jezuicki z Gregorianum, a głównie ks. Walerian Meysztowicz (założyciel Polskiego Instytutu Historycznego

w Rzymie i dobry znawca Archiwum Watykańskiego). Kiedy w 1962 r. nastąpił powrót do kraju, wtedy właśnie ks. Meysztowicz czynił starania o umożliwienie pracy naukowej Ks. Wojtysce w kraju. Zresztą sam Ksiądz Profesor szybko nawiązał kontakty z kręgami historyków polskich (wśród tych ostatnich można wymienić między innymi ks. prof. H. Wyczawskiego). Z biegiem lat dzięki swoim publikacjom i działalności naukowej umocnił własne stanowisko w świecie nauki. Jego dorobek piśmienniczy jest znaczący, a publikacje sięgają liczby ok. 180 pozycji (w tym 7 książek).

Głównym kierunkiem badań Ks. Prof. Wojtyski są czasy nowożytny (w. XVI-XVIII). Zainteresowania swoje skupia nie tylko na dziejach Kościoła, ale również obejmuje nimi historię powszechną.

Opracowania na temat takich wybitnych postaci z w. XVI, jak Stanisław kard. Hozjusz i św. Karol Boromeusz, są znaczącym wkładem w poznanie przeszłości (m.in. książka: *Cardinal Hosius Legate to the Council of Trent*; studia: *San Carlo Borromeo esponente della politica pontificia verso L'Europa Centro-Orientale negli 1560-1563*, w: *Accademia di San Carlo. Inaugurazione*, Milano 1978, s. 13-30; *San Carlo Borromeo e la Polonia anni 1578-1584*, „Rivista di Storia della Chiesa in Italia”, 38(1984) s. 27-46 i wiele artykułów z tego zakresu). Przy badaniach nad Karolem Boromeuszem zwrócono uwagę na jego związki z Polską. Z zakresu hagiografii Ksiądz Profesor zwrócił jeszcze uwagę na postać z końca średniowiecza – św. Kazimierza (*Początki kultu i procesy kanonizacyjne św. Kazimierza*, „Analecta Cracoviensia”, 16(1984), s. 187-237; *Kazimierz Jagiellończyk – święty na wszystkie czasy*, w: *Chrzest Litwy*, red. M. T. Zahajkiewicz, Lublin 1990, s. 137-148). Natomiast ostatnio obiektem Jego zainteresowań stała się św. Jadwiga Królowa.

Opracowując początek czasów nowożytnych, nie pominął ważnego problemu, jakim była reformacja. Zagadnienie to ujął w bardzo ciekawy, a nawet nowatorski sposób w studiach: *Reformacja – reforma katolicka – kontrreformacja. Dzieje nomenklatury i próba uściślenia pojęć*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 24(1977), z. 4, s. 223-249; „*Kontrreformacja*” czy „*Reforma katolicka*”, „Biuletyn Lubelskiego Towarzystwa Naukowego”, 22(1980), z. 2, s. 11-15. Mianowicie zajął się próbą uściślenia pojęć: „kontrreformacja”, „reforma katolicka” Powstaje bowiem problem, czy można mówić o tym okresie „kontrreformacja”, a ignorować „reformę katolicką”? W zasadzie trudno bowiem znaleźć określenie, które może dokładnie oddać to, co miało miejsce w Kościele w w. XVI.

Ks. Prof. Wojtyska przez wiele lat prowadził w Instytucie Historii Kościoła wykłady monograficzne z zakresu dziejów teologii. Jeszcze w r. 1963, tzn.

przed rozpoczęciem pracy w KUL, ukazał się Jego artykuł *Teologia soboru w ujęciu kard. Hozjusza* („Ateneum Kapłańskie”, 55(1963), t. 66, s. 161-167). Właśnie dzieje teologii i jej nauczanie to kolejny nurt twórczości Ks. Wojtyski. Dla przykładu można jeszcze przytoczyć takie opracowania, jak: *Nauczanie przedmiotów teologicznych w Akademii Zamojskiej*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. II, cz. 2, Lublin 1975, s. 41-50; *Nauka i nauczanie u kanoników regularnych*, tamże, s. 451-507; *Katolicka kultura teologiczna między Wisłą i Bugiem do końca XVIII w.*, w: *Dzieje Lubelszczyzny*, t. VI, red. J. Kłoczowski, Warszawa 1989, s. 215-228.

Ks. Wojtyska jest wybitnym znawcą stosunków między Polską a Stolicą Apostolską od wieku XVI do XVIII. W zakres tej problematyki wchodzi również zajęcie się nuncjaturą. Mówiąc o tym nurcie twórczości Księdza Profesora, należy przede wszystkim sięgnąć do Jego pozycji książkowej pod tytułem: *Papiestwo–Polska 1548-1563. Dyplomacja*, Lublin 1977. Uzupełnieniem powyższej pozycji jest wiele innych artykułów z tego zakresu, powstałych na przestrzeni całej działalności twórczej Ks. Wojtyski.

Wreszcie sądzić należy, że Książdz Profesor zostanie odnotowany w dziejach nauki historii w Polsce jako doskonały znawca źródeł do powyżej omówionych zagadnień z czasów nowożytnych, ma bowiem w swoim dorobku wiele pozycji źródłoznawczych takich, jak np.: *Studia nad rękopisami Biblioteki Seminarium Duchownego w Lublinie*, „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, 19(1971), s. 132-133; *Studia nad rękopisami nowożytnymi Biblioteki Seminarium Duchownego w Lublinie*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1972, t. 25, s. 208-228; *Sprawozdania z kwerend zagranicznych materiałów do historii Kościoła w Polsce XVI w.*, „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, 20(1973), s. 153-155. Przede wszystkim Ks. Wojtyskę można nazwać zasłużonym edytorem źródeł. W r. 1986 zainicjował w Rzymie w ramach Polskiego Instytutu Historycznego, a następnie prowadził przez wiele lat edycję *Acta Nuntiaturae Poloniae* (t. I, Rzym 1989). Do tej pory ukazało się wiele tomów źródeł, z których cztery to edycje dokonane przez Księdza Profesora. Ponadto wydał korespondencję kardynała Stanisława Hozjusza w 1980 r. i *Bullarium Poloniae* w r. 1988.

Wśród pozostałej twórczości Ks. Wojtyski wyróżnia się tematyka nawiązująca do Zgromadzenia Ojców Pasjonistów, a głównie do duchowości pasyjnej. Zapewne jest ona bliska sercu Księdza Profesora, będącego członkiem tego Zgromadzenia.

O znaczeniu osiągnięć badawczych Ks. Prof. Wojtyski świadczą między innymi liczne recenzje Jego publikacji. Podobnie o zasięgu znajomości prac Księdza Profesora można wnioskować z faktu ukazywania się tychże recenzji w znacznym procencie w różnych zagranicznych czasopismach naukowych. Już z takim odzewem spotkała się Jego pierwsza książka poświęcona kardynałowi Hozjuszowi (Rzym 1967). Recenzje tej pozycji umieszczono między innymi w: „Polish Review” (1973), „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas” (1969), „Archivum Historicum Societatis Jesu” (1969), „Catholic Historical Revue” (1971). Podobnie było z pracą pt. *Papiestwo–Polska. 1548-1563. Dyplomacja* (Lublin 1977). Wtedy recenzje zagraniczne wydrukowano w: „Archivum Historiae Pontificiae” (1979), „Rivista di Storia della Chiesa in Italia” (1981). Najwięcej uwagi poświęcono tomowi pierwszemu z rozpoczętej serii edycji źródeł dotyczących nuncjatury w Polsce. Książkę tę recenzowały czasopisma zagraniczne: „Archivum Historiae Pontificiae” (1990), „Apolinarius” (1990), „Revue Historique” (1991), „Revue d’Histoire Ecclésiastique” (1990), „The Catholic Historical Review” (1991), „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas” (1992), „Römische Quartalschrift” (1991), „Slavonic and East European Revue” (1991). Podobnie recenzowano jeszcze inne pozycje Ks. Wojtyski (także w czasopismach naukowych w Polsce).

c) *Profesor–wychowawca, pełnione funkcje na uczelni*

Ks. Prof. Wojtyska ma umiejętność przekazywania słuchaczom wiadomości. Gdy się więc zważy na Jego dobrą znajomość historii, źródeł historycznych i całego warsztatu naukowego, wszystko to dopełni Jego wizerunek jako profesora. Jeszcze przed pracą w KUL prowadził wykłady w seminarium własnego zgromadzenia. Natomiast w Lublinie prowadził wykłady przez wiele lat w zakresie historii Kościoła w ramach Wydziału Teologii. Były to zajęcia zarówno dla studentów świeckich, jak i dla słuchaczy kursu wyższego w Instytucie Historii Kościoła (ostatnio już tylko w tym ostatnim instytucie, gdzie na kursach licencjackim i doktoranckim zajmował się dziejami teologii i dziejami nauczania teologii). Był promotorem 3 doktoratów i pod Jego kierunkiem napisano 34 prace magisterskie. Do tej charakterystyki postawy Profesora należy dodać wykłady w języku angielskim w czasie pobytu w Edmonton Newman College (przełom lat 1980/1981).

Obok dydaktyki niemało czasu poświęcił Ksiądz Profesor działalności organizacyjnej i administracyjnej w KUL. Wydaje się, że obok świadomości bycia profesorem-naukowcem zawsze zwyciężała w Nim również postawa kapłana-wychowawcy. Właśnie z tym ostatnim nastawieniem wiązały się

często pełnione przez Niego funkcje w uczelni. Wysoko sobie cenił funkcje opiekuna studentów teologii; był to rocznik 1971-1976. W latach 1977-1980 był duszpasterzem domu akademickiego na Poczekajce oraz ojcem duchownym konwiktury księży studentów KUL. W latach 1977-1979 był prodziekanem Wydziału Teologii i głównie troszczył się o tzw. kurs B teologii, na którym studiuje świeccy. W roku akademickim 1976/1977 był kierownikiem Instytutu Historii Kościoła. Wreszcie w latach 1981-1983 był prorektorem KUL do spraw młodzieży. W tym ostatnim okresie szczególnie bogate w doświadczenia były przeżycia strajków studenckich (okres Solidarności) i represje stanu wojennego, a zwłaszcza uczestnictwo w procesach toczonych przez władze państwowe przeciw studentom. Również jako prorektor załatwiał między innymi, z woli rektora i senatu akademickiego, wszystkie sprawy związane z kontaktami KUL – Italia (Università Cattolica w Mediolanie, Centro Studi Europei – Fondazione Frassati). Ponadto w miesiącach kwiecień–maj 1983 r. załatwiał w Australii sprawę pomocy dla naszej uczelni i reorganizował działalność tamtejszego Towarzystwa Przyjaciół KUL.

d) Pozostałe dziedziny działalności naukowej

Ks. Prof. Wojtyśka był organizatorem sesji naukowych, których tematyka dotyczyła zarówno Jego zainteresowań naukowych, jak i duchowości pasyjnej, bliskiej osobie Księdza Profesora z racji Jego formacji zakonnej. Mianowicie były to następujące sympozja: o polonikach w archiwach obcych (Lublin 1976), o męce Pańskiej w kulturze polskiej (Lublin 1978) i o B. Kryszkiewiczu i pasjonistach w Rawie Mazowieckiej (Rawa Mazowiecka 1995).

Ksiądz Profesor jest zapraszany na liczne sympozja w kraju, na których również wygłasza referaty. Ponadto uczestniczył czynnie (wygłaszając referaty) w sympozjach międzynarodowych. Wśród tych ostatnich można wymienić między innymi: o chrześcijaństwie i Oświeceniu w Polsce (Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée, Warszawa 1978), o wspólnych korzeniach Europy (Rzym 1981), o pobożności maryjnej w XVII-XVIII w. (Malta 1983), dwa razy o św. Karolu Boromeuszu (Mediolan 1984 i 1988), o promieniowaniu myśli Erazma z Rotterdamu (Rapperswil–Zurich 1986), o krajach Europy Środkowo-Wschodniej na przełomie XVI i XVII wieku (Mediolan 1990), o podróżach w Polsce i Italii (Kraków 1992). Ponadto wygłosił referat o św. Karolu Boromeuszu na otwarciu akademii jego imienia w Mediolanie (listopad 1978) i był członkiem reprezentacji Stolicy Apostolskiej na Międzynarodowym Kongresie Historycznym w Stuttgarcie (sierpień 1985).

Należy do następujących instytucji i towarzystw naukowych: Towarzystwo Naukowe KUL, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Accademia di S. Carlo Borromeo w Mediolanie, Pontificio Comitato di Scienze Storiche w Watykanie (członek od r. 1983), Komisja Dziejów Odrodzenia i Reformacji przy Komitecie Nauk Historycznych PAN, Komisja Historii Porównawczej Kościołów przy Komitecie Nauk Historycznych PAN, Komisja Nauki i Wiary przy Episkopacie Polski, Sekcja Nauk Historycznych (konsultor od r. 1996).

BIBLIOGRAFIA OSOBOWA

- Wojtyska Henryk Damian*, w: *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. M. Rusecki, Lublin 1994, s. 491.
- Wojtyska Henryk Damian*, w: *G. P o l a k, Kto jest kim w Kościele katolickim*, Warszawa 1996, s. 418-419.
- Wojtyska Henryk Damian*, w: *Nowa Encyklopedia Powszechna*, t VI, Warszawa 1996, s. 874.